

vertuntur; velut si jactantiæ causâ pauper pascitur; aut lasciviæ causâ cum uxore concumbitur; aut filii generantur, non ut Deo, sed ut diabolo nutriantur. Cùm verò jam opera ipsa peccata sunt, sicut furta, stupra, blasphemix, vel cetera talia; quis est qui dicat causis bonis esse facienda, ut vel peccata non sint, vel quod est absurdius, justa peccata sint? Quis est qui dicat, ut habeamus quod demus pauperibus, faciamus furta divitibus; aut testimonia falsa vendamus, maxime si non inde innocentes læduntur, sed nocentes potius damnaturis iudicibus eruuntur? Duo enim bona fiunt hujus venditione mendacii, ut & pecunia sumatur unde inops alatur, & iudex fallatur ne homo puniatur. Testamenta etiam si possumus, cur non vera supprimimus, & falsa supponimus, ut hæreditates, vel legata non habeant indigni, qui nihil ex eis operantur boni; sed hi potius à quibus esurientes pascuntur, nudi vestiuntur, peregrini suscipiuntur, captivi redimuntur, ecclesiæ construuntur? Cur enim non fiant illa mala propter hæc bona, si propter hæc bona nec illa sunt mala? Jam verò si aliqua immundæ & divites femina videantur amatores, & stupratores suos insuper ditaturæ; cur non & has partes, atque artes suscipiat vir misericors, quibus pro tam bona causa utatur, ut habeat unde indigentibus largiatur; nec audiat Apostolum dicentem: *Qui furabatur jam non furetur, magis autem laboret operans manibus suis bonum, ut habeat unde a tribuere cui opus est?* Siquidem non solum ipsum furtum, verum etiam falsum

Ephes. 4.
28.

a

a Sic MSS. Editi verò, unde tribuat.

testimonium, & adulterium, & omne opus malum non erit malum, sed bonum, si eâ causâ perpetretur, ut sit unde fiat bonum. Quis ista dicat, nisi qui res humanas, omnesque conatur mores, legesque subvertere? Quod enim sceleratissimum facinus, quod turpissimum flagitium, quod impiissimum sacrilegium non dicatur posse fieri rectè atque justè, nec impunè tantum, verum etiam gloriosè, ut in eo perpetrando, non solum supplicia nulla timeantur, sed sperentur & præmia; si semel concesserimus in omnibus malis operibus hominum, ideo non quid fiat, sed quare fiat esse quærendum, ut quæcumque propter bonas causas facta inveniuntur, nec ipsa mala esse judicentur? At si justitia meritò punit furem, etiam qui dixerit, & ostenderit ideo se subtraxisse superflua diviti, ut præberet necessaria pauperi; si meritò punit falsarium, etiam qui se ideo testamentum alienum corrupisse docuerit, ut ille hæres esset qui facturus inde fuerat eleemosynas largas, non ille qui nullas; si meritò punit adulterum, etiam qui demonstraverit misericordiâ se fecisse adulterium, ut per illam cum qua fecit, de morte hominem liberaret; postremò, ut ad rem de qua quæstio est proprius accedamus, si meritò punit eum, qui femina alicui priscillianistarum turpitudinis consciæ, propterea se adulterino concubitu miscuit, ut ad eorum laterbras perveniret; obsecro te (cùm dicat Apostolus: *Nec exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato;* & ideo nec manus, nec corporis genitalia, nec alia membra flagitiis exhibere debeamus, ut priscillianistas invenire possimus) quid nos lingua, quid totum os nostrum, quid organum vocis offendit, ut hæc

Roman. 6.

13.

hæc exhibeamus arma peccato, tantoque peccato, ubi Deum nostrum, ut priscillianistas apprehensos ab ignorantia blasphemiis a eruamus, sine excusatione ignorantia blasphememus?

CAP. VIII.
Peccatum esse ex intentione aliud alio levius; non tamen faciendum levius, quod sæpe alterius generis peccato gravius est.

19. DICET aliquis: Ergo æquandus est fur quilibet ei furi, qui misericordiae voluntate furatur? Quis hoc dixerit? Sed horum duorum non ideo est quisquam bonus, quia pejor est unus. Pejor est enim qui concupiscendo, quam qui miserando furatur: sed si furtum omne peccatum est, ab omni furto est abstinendum. Quis enim dicat esse peccandum, etiamsi aliud sit damnabile, aliud veniale peccatum? Nunc autem quærimus, si hoc aut illud quisque fecerit, quis non peccabit, sive peccabit; non quis gravius, leviusve peccabit. Nam & ipsa furta levius utique puniuntur lege, quam stupra: sunt autem utraque peccata, quamvis alta leviora, alia graviora; ita ut levius habeatur furtum quod concupiscendo, quam stuprum quod subveniendo committitur. In suo quippe genere alii ejusdem generis peccatis leviora sunt, quæ bono animo videntur admitti; cum tamen & ipsa alterius generis peccatis, ipso suo genere levioribus, inveniuntur esse graviora. Gravius est enim avaritiâ, quam misericordiâ furtum facere; itemque stuprum gravius est luxuriâ, quam misericordiâ perpetrare: & tamen gravius est adulterare misericordiâ, quam furari avaritiâ. Neque nunc agitur, quid sit levius, sive gravius, sed quæ sint peccata, vel non sint. Nemo enim dixerit debuisse peccari, ubi constat esse peccatum: sed debere dicimus,

si
a Soli editi, servemus.

si ita vel ita peccatum est, ignosci vel non ignosci.

20. VERUM, quod fatendum est, ita humanos animos quædam compensativa peccata perturbant, ut etiam putentur debere laudari, ac potius rectè facta dicantur. Quis enim dubitet esse grande peccatum, si pater filias suas prostituat fornicationibus impiorum? Et tamen existit causa qua hoc vir justus debere se facere existimaret, quando sodomitæ nefario libidinis impetu hospitibus ejus irruebant. Ait enim: *Sunt mihi duæ filiae quæ non cognoverunt virum, producantur illas ad vos, & utimini eis quomodo placuerit vobis; tantum in viros istos ne faciatis iniquum, propterea quia intraverunt sub tectum tignorum meorum.* Quid hæc dicemus? Nonne ita illud scelus, quod sodomitæ hospitibus illius viri justis facere conabantur, horremus, ut quidquid fieret ne hoc fieret, arbitremur fuisse faciendum? Movet etiam maxime persona facientis, quæ merito justitiæ liberabatur à Sodomis: ut quoniam minus malum est feminas quam viros perpeti stuprum, etiam hoc ad justitiam justis illius pertinuisse dicatur, quod in filiabus hoc maluit fieri quam in hospitibus suis; non tantum id volens animo, verum & offerens verbo, & si illi assensu fuissent, impleturus & facto. Sed si hanc peccatis aperuerimus viam, ut committamus minora ne alii majora committant; lato limite, imò nullo limite, sed convulsis & remotis omnibus terminis, infinito spatio cuncta intrabunt atque regnabunt. Quando enim fuerit definitum peccandum esse homini minus, ne alius peccet amplius; profectò & furtis nostris supra cavebuntur aliena, & in-

CAPUT IX
Peccata compensativa nec ipsa admittenda esse.

Gen. 19. 8.

Factum Loth offerentis filias suas constupratoribus Sodomitis.

Si Accus
mugman
-cmh dno
-sc 2000
non tradit
quodam

cesta stupris; & si qua impietas visa fuerit etiam peior incestis, incesta quoque faciēda dicentur à nobis, si eo modo agi poterint, ut illa impietas non committatur ab aliis. Et in singulis quibusque generibus peccatorum, & furta pro furtis, & supra pro stupris, & incesta pro incestis, & sacrilegia pro sacrilegiis faciēda putabuntur: nostra pro alienis, non solum minora pro majoribus, verum etiam si ad ipsa summa & pessima veniatur, pauciora pro pluribus (si se ita rerum verset incursum, ut aliter alii non se abstineant à peccatis, nisi minus aliquanto, sed tamen peccantibus nobis) ita ut omnino ubi dixerit * inimicus, qui habuerit ^a hujusmodi potestatem: Nisi tu sceleratus fueris, ego sceleratior ero, aut nisi tu hoc scelus feceris, ego talia plura faciam; scelus nobis videamur admittere, si velimus ab scelere temperare. Hoc sapere quid est, nisi desipere, vel potius insanire? A mea quippe iniquitate, non ab aliena, sive in me, sive in alios perpetrata, mihi est cavenda damnatio. *Anima enim quæ peccaverit, ipsa morietur.*

Ezech. 18.
4.
Exemplum
Loth timore
tunc per-
turbati non
imitandum

21. Si ergo peccare, ne gravius vel in nos vel in quoslibet alii peccent, proculdubio non debemus; considerandum est in eo quod fecit Loth, utrum exemplum sit quod imitari, an potius quod vitare debeamus. Magis enim videtur intuendum & notandum, cum tam horrendum malum ex impietate flagitiosissima sodomitarum suis impenderet hospitibus, quod cuperet depellere, nec valeret, sic etiam justi animum potuisse turbari, ut vellet facere quod non humani timoris ne-

^a Nonnulli codices, *hujus mundi.*

bulosa tempestas, sed divini juris tranquilla serenitas, si consulatur à nobis, faciendum non esse clamabit; & jubebit potius, ut sic nostra peccata caveamus, ne ullorum prorsus alienorum peccatorum timore peccemus. Aliena quippe ille vir justus timendo peccata, quæ nisi consentientes inquinare non possunt, perturbatus non adtendit suum, quo voluit subdere filias libidinibus impiorum. Hæc quando in Scripturis sanctis legimus, non ideo quia facta credimus, etiam faciēda credamus; ne violemus præcepta, dum passim secutur exempla. An verò quia juravit David se occisurum esse Nabal, & ^a clementiâ consideratiore non fecit, propterea illum imitandum esse dicemus, ut temerè juremus nos esse facturos, quod non esse faciendum postea videamus? Sed sicut illum timor, ut prostituere filias vellet; sic istum ut temerè juraret, ira turbavit. Denique si de ambobus interrogando ut dicerent cur hæc fecerint, fas nobis esset inquirere, posset ille respondere: *Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ*: posset etiam dicere iste: *Turbatus est præ ira oculus meus*; ut non miraremur vel illum in timoris tenebris, vel istum oculo turbato, non vidisse quod videndum fuit, ne facerent quod faciendum non fuit.

22. Et sancto quidem David justius dici potuit, quod nec irasci debuit, quamvis ingrato & reddenti mala pro bonis; sed etsi ut homini ira subrepsit, non utique tantum debuit prævalere, ut se facturum juraret, quod aut sapiendo faceret, aut pejerando non

Nec exemplum David præ ira jurantis.
1. Reg. 25.
22.

Ps. 54. 6.
Psal. 6. 8.

Quid Davidi, quidve ipsi Loth faciendum fuerat.

^a Sic MSS. At editi, *clementi consideratione.*

non faceret : illi autem inter libidinosas insanias sodomitarum constituto, quis auderet dicere : Etiam si tui hospites in tua domo, quod eos intrare humanitate violentissima compulisti, ab impudicis apprehensi & oppressi muliebria patiantur, nihil timeas, nihil cures, non expavescas, non horrescas, non contremiscas? Quis hæc vel illorum sceleratorum socius hospiti pio dicere auderet? Sed planè rectissimè diceretur: Age quidquid potes, ne fiat quod meritò times: sed non te timor iste compellat, ut facias quod in se filiarum fieri si voluerint, facient cum sodomitis te auctore nequitiam; si autem noluerint, patientur à sodomitis te auctore violentiam. Noli facere magnum scelus tuum, dum magis horrescis alienum: quantumlibet enim disret inter tuum & alienum, hoc erit tuum, illud alienum. Nisi fortè pro defensione huius viri in eas se quispiam coartet angustias, ut dicat: Quoniam accipere quàm facere præstat injuriam, hospites autem illi non erant utique facturi injuriam, sed passuri; maluit vir justus filias suas injuriam pati, quàm hospites suos, eo jure quo filiarum dominus erat: & noverat non eas peccare, si id fieret, quia peccantes potius, quibus non consentirent, sine peccato proprio sustinerent. Denique non se ipsæ stuprandas, quamvis pro masculis feminas, pro illis hospitibus obtulerunt, ne reas eas faceret non permissio libidinis alienæ, sed suæ consensio voluntatis. Nec pater earum hoc in se fieri permittebat, cum hoc facere conarentur, quibus hospites non prodebat; quamvis minus mali

Lothà peccato defendi quomodo vix possit.

2 Sic Am. & MSS. At Er. & Lov. magis.

esset quod in uno, quàm si fieret in duobus: sed quantum poterat resistebat, ne ipsum quoque ullus proprius macularet assensus, quem libidinosus furor etiam si prævalisset corporis viribus, tamen non consentientem non maculasset alienus. In filiabus autem non peccantibus nec ipse peccabat, quia non eas peccare si oprimerentur invitæ, sed peccantes ferre faciebat: tamquam si ab improbis ut sui servi caderentur, offerret, ne hospites ejus paterentur cædis injuriam. De qua re non disputabo, quia longum est, utrum vel dominus jure suæ potestatis rectè sic utatur in servo, ut servum suum cædi faciat innocentem, ne amicus ejus etiam ipse innocens in domo ejus à violentis improbis vapulet. Sed certè David nullo modo rectè dicitur jurare debuisse se esse facturum, quod postea cerneret se facere non debere. Unde constat, quod non omnia quæ à sanctis vel justis viris legimus facta, transferre debemus in mores; sed etiam hinc discere, quàm late pateat, & ad quos usque perveniat, quod Apostolus ait: *Fratres, etsi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite hujusmodi in spiritu lenitatis, intendens te ipsum, ne & tu tenteris.* Præoccupationes enim sunt istæ, in quibus delinquitur, dum quid faciendum sit, aut ad horam non videtur, aut & qui viderit, vincitur; ut scilicet fiat peccatum, cum vel latet veritas, vel compellit infirmitas.

23. IN omnibus autem actibus nostris maxime etiam bonos turbant compensativa peccata; ita ut nec peccata existimentur, si habeant tales causas propter quas fiant, & in quibus videatur peccari potius si non fiant.

Facta à sanctis non omnia in mores transferenda.

Gal. 6. 1.

CAP. X.
Exempla pro mendacio quaesita in Scripturis expendenda.

Et præcipuè de mendaciis hoc in hominum opinione prævaluit, ut peccata non putentur illa mendacia, quinimò & rectè facta esse credantur, quando quisque pro ejus, cui falli expedit, utilitate mentitur, aut ne aliis noceat qui nociturus videtur, nisi mendaciis evifetur. Ad hæc mendaciorum genera defendenda, plurima de Scripturis sanctis defragari putantur exempla. Non autem hoc est occultare veritatem, quod est proferre mendacium. Quamvis enim omnis qui mentitur, velit celare quod verum est, non tamen omnis qui vult quod verum est celare, mentitur. Plerumque enim vera non mentiendo occultimus, sed tacendo. Neque enim mentitus est Dominus, ubi ait: *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo.* Vera tacuit, non falsa locutus est, quibus veris audiendis eos minùs idoneos judicavit. Quòd si eis hoc ipsum non indicasset, id est, non eos posse portare quæ dicere noluit, occultaret quidem nihilominùs aliquid veritatis, sed posse hoc rectè fieri forsitan nesciremus, aut non tanto firmaremur exemplo. Unde qui asserunt aliquando esse mentiendum, non convenienter commemorant Abraham hoc fecisse de Sara, quam sororem suam dixit. Non enim dixit: Non est uxor mea, sed dixit: *Soror mea est*; quòd erat re vera tam propinqua genere, ut soror non mendaciter diceretur. Quòd & postea jam sibi ab illo, qui abduxerat, eà reddita confirmavit, respondens illi & dicens: *Et verè soror mea est de patre, non de matre*; hoc est, de paterno genere, non de materno. Aliquid ergo veri tacuit, non falsi aliquid dixit, quando tacuit uxorem, dixit

Aliud est occultare veritatem, aliud proferre mendacium.

Joan. 16. 12.

Abraham, & Isaac defenduntur à mendacio.

Gen. 20. 2.

Ibid. 12.

sororem. Hoc & filius ejus fecit Isaac: nam & ipsum novimus propinquam suam conjugem fuisse sortitum. Non est ergo mendacium cum silendo absconditur verum, sed cum loquendo promitur falsum.

24. Jacob autem quod matre fecit auctore, ut patrem fallere videretur, si diligenter & fideliter attendatur, non est mendacium, sed mysterium. Quæ si mendacia dixerimus, omnes etiam parabolæ ac figuræ significandarum quarumcumque rerum, quæ non ad proprietatem accipiendæ sunt, sed in eis aliud ex alio est intelligendum, dicentur esse mendacia: quod absit omninò. Nam qui hoc putat, tropicis etiam tam multis locutionibus omnibus potest hanc importare calumniam; ita ut & ipsa quæ appellatur metaphora, hoc est, de re propria ad rem non propriam verbi alicujus usurpata translatio, possit ista ratione mendacium nuncupari. Cum enim dicimus, fluctuare segetes, gemmare vites, floridam juventutem, niveam canitiem; proculdubio fluctus, gemmas, florem, nivem, quia in his rebus non invenimus, in quas hæc verba aliunde transtulimus, ab istis mendacia putabuntur. Et petra Christus, & cor lapideum judæorum: item leo Christus, & leo diabolus, & innumerabilia talia dicentur esse mendacia. Quid quòd hæc tropica locutio usque ad eam pervenit, quæ appellatur antiphrasis, ut dicatur abundare, quod non est; dicatur dulce, quod acidum est; lucus, quòd non luceat; Parcæ, quod non parcant? Unde illud est in Scripturis sanctis: *Si non in faciem benedixerit tibi*; quod diabolus ait Domino de sancto Job, & intelligitur, *maledixerit.* Quo verbo & Nabuthei fictum crimen

Gen. 26. 7.

Factum Jacob non esse mendacium. Gen. 27. 19.

Tropi non sunt mendacia.

Metaphora.

I. Cor. 10.

4. Ezech. 36. 26.

Apoc. 5. 5.

I. Petri 5. 8.

Antiphrasis.

Job. 2. 5.

3. Reg. 21. à calumniatibus nominatum est. Dicitur enim quod *benedixerit regi*, hoc est, *maledixerit*. Hi omnes modi locutionum mendacia putabuntur, si locutio vel actio figurata in mendacio deputabitur. Si autem non est mendacium, quando ad intelligentiam veritatis aliud ex alio significantia referuntur, profectò non solum id quod fecit aut dixit, Gen. 27. Jacob patri ut benediceretur; sed neque illud quod Joseph velut illudendis locutus est fratribus; neque quod David simulavit insaniam; nec cetera hujusmodi, mendacia judicanda sunt; sed locutiones actionesque prophetiæ, ad ea quæ vera sunt intelligenda, referendæ. Quæ propterea figuratis velut amicis obteguntur, ut sensum piè quærentis exercent, & ne nuda ac prompta vilescant. Quamvis quæ aliis locis apertè ac manifestè dicta didicimus, cum ea ipsa de abditis eruuntur, in nostra quodam modo cognitione renovantur, & renovata dulcescunt. Nec invidentur discentibus, quòd his modis obscurantur: sed commendantur magis, ut quasi subtracta desiderentur ardentius, & inveniantur desiderata jucundius. Tamen vera, non falsa dicuntur, quoniam vera non falsa significantur, seu verbo seu facto: quæ significantur enim, utique ipsa dicuntur. Putantur autem mendacia, quoniam non ea quæ vera significantur, dicta intelliguntur, sed ea quæ falsa sunt, dicta esse creduntur. Hoc ut exemplis fiat planius, id ipsum quod Jacob fecit adtende. Hoëdinas certè pellibus membra contexit: si causam proximam requiramus, mentitum putabimus; hoc enim fecit, ut

a Sola editio Lov. verè.

putaretur esse qui non erat: si autem hoc factum ad illud propter quod significantum re verà factum est, referatur; per hoëdinas pelles peccata, per eum verò qui eis se operuit, ille significatus est, qui non sua, sed aliena peccata portavit. Verax ergo significatio nullo modo mendacium rectè dici potest. Ut autem in facto, ita & in verbo. Nam cum ei pater dixisset: *Quis es tu, fili?* Ille respondit: *Ego sum Esau primogenitus tuus.* Hoc si referatur ad duos illos geminos, mendacium videbitur: si autem ad illud propter quod significantum ista gesta dictaque conscripta sunt, ille est hîc intelligendus in corpore suo, quod est ejus Ecclesia, qui de hac re loquens ait: *Cum videritis Abraham, & Isaac, & Jacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras. Et veniunt ab oriente, & occidente, & aquilone, & austro, & accumbent in regno Dei: & ecce sunt novissimi qui erant primi, & sunt primi qui erant novissimi.* Sic enim quodam modo minor majoris primatum frater abstulit, atque in se transtulit fratris. Cum igitur tam vera, tamque significantur veraciter, quid hîc debet putari factum dictumve mendaciter? Cum enim quæ significantur, non utique non sunt in veritate, sed sunt seu præterita, seu præsentia, seu futura; proculdubio vera significatio est, nullumque mendacium. Sed nimis longum est, in hac significatione prophetica enucleatè cuncta rimari, in quibus palmarè veritas habet, quia ut significantur prænuntiata sunt, ita consequendo claruerunt.

25. NEQUE id isto sermone suscepi, quod ad te magis pertinet, qui priscillianis-

CAPUT XI.
Tripartita
ratio dis-

ta-

putandi
adversus
eos qui
Scripturas
divinas
mendaciis
suis adhi-
bere patro-
nas volunt.

tarum latebras aperuisti, quantum ad eorum
adinet dogmata falsa atque perversa; ne ita
investigata videantur, quasi docenda fuerint,
& non a redarguenda. Magis ergo fac ut ex-
pugnata jaceant, quæ fecisti ut prodita pa-
teant: ne dum volumus ad indaginem homi-
num fallacium pervenire, ipsas falsitates si-
namus tamquam insuperabiles permanere; cum
potius debeamus & in latentium cordibus des-
truere falsitates, quam parcendo falsitatibus
invenire fallaces. Porro inter illa dogmata eo-
rum, quæ subvertenda sunt, etiam hoc est
utique quod dogmatizant, ad occultandam
religionem religiosos debere mentiri; in tan-
tum ut non solum de aliis rebus ad doctri-
nam religionis non pertinentibus, sed de ipsa
quoque religione mentiendum sit, ne pates-
cat alienis; ut videlicet negandus sit Chris-
tus, quod possit inter inimicos suos latere chris-
tianus. Etiam hoc, obsecro te, dogma im-
pium nefariumque subverte, propter quod
adstruendum argumentantes de Scripturis col-
ligunt testimonia, quibus videantur non so-
lum ignoscenda, vel toleranda, verum & ho-
noranda mendacia. Ad te igitur pertinet, sec-
tam detestabilem cum refellis, sic accipiendam
monstrare ista testimonia Scripturarum, ut vel
doceas, non esse quæ putantur esse mendacia
si eo modo intelligantur, quo intelligenda
sunt; vel imitanda non esse, etiam quæ ma-
nifestum est esse mendacia; vel certe ad ex-
tremum de his saltem rebus quæ ad doctri-
nam religionis pertinent, nullo modo esse men-
tiendum. Sic enim verè funditus evertuntur,
dum evertitur ubi delitescunt: ut eo ipso
mi-

a Sorbonicus MS. & non magis redarguenda. Ergo &c.

minimè sectandi, & maximè cavendi judicen-
tur, quo se ad occultandam hæresim suam
profitentur esse mendaces. Hoc in eis est pri-
mitus expugnandum, hoc eorum velut ido-
neum munimentum veritatis ictibus feriendum
atque dejiciendum. Nec eis quam non habe-
bant, alia latebra quò confugiant, est præ-
benda: ut si fortè ab iis produntur, quos co-
nati fuerint seducere, nec potuerint, dicant:
Tentare illos voluimus, quoniam prudentes
catholici docuerunt, ad inveniendos hæreti-
cos id esse faciendum. Sed aliquantò com-
mendatiùs oportet ut dicam, cur ista mihi vi-
deatur tripartita ratio disputandi adversus eos,
qui patronas mendaciis suis volunt adhibere
divinas Scripturas; ut priùs ostendamus, non
nulla quæ ibi putantur esse mendacia, non
esse quod putantur, si rectè intelligantur;
deinde si qua ibi mendacia manifesta sunt,
imitanda non esse; tertio contra omnes om-
nium opiniones, quibus videtur ad viri bo-
ni officium pertinere aliquando -mentiri, om-
ni modo tenendum, in doctrina religionis
nullo modo esse mentiendum. Hæc enim tria
tibi exsequenda paulò antè commendavi, &
quodam modo injunxi.

26. AD ostendenda ergo quædam, quæ
putantur in Scripturis esse mendacia, non ea
esse quod putantur, si rectè intelligantur; non
tibi parum adversus istos valere videatur, quòd
non de apostolicis, sed de prophetis litteris
inveniunt velut exempla mentiendi. Illa quip-
pe omnia quæ nominatim commemorant, ubi
sit quisque mentitus, in eis libris leguntur,
in quibus non solum dicta, verum etiam fac-
ta multa a figurata conscripta sunt, quia &
fi-

CAP. XII.
Exempla
mentiendi
quædam
ex veteri-
bus Scrip-
turis verè
talia, ex
novo au-
tem Testa-
mento nul-
la profertur.

a Duo MSS. figuratè conscripta sunt.

figurata gesta sunt. In figuris autem, quod verum ^a mendacium dicitur, bene intellectum invenitur. Apostoli verò in epistolis suis aliter locuti sunt, aliterque conscripti Actus Apostolorum, jam videlicet revelato Testamento novo, quod illis figuris prophetice velabatur. Denique in tot Epistolis apostolicis, atque in ipso tam grandi libro in quo Actus eorum canonica veritate narrantur, non invenitur talis aliquis mentiens, ut de illo ab istis ad mentiendi licentiam proponatur exemplum. Quandoquidem illa Petri & Barnabae simulatio qua gentes judaizare cogebant, merito reprehensa atque correctata est, & ne tunc noceret, & ne posteris ad imitandum valeret. Cum enim vidisset Apostolus Paulus, quia non recte ingrediuntur ad veritatem Evangelii, dixit Petro coram omnibus: *Si tu cum sis judaeus, gentiliter & non judaice vivis, quomodo gentes cogis judaizare?* Id autem quod ipse fecit, ut quasdam observationes legitimas judaica consuetudine retinendo & agendo, non se inimicum Legi, Prophetisque monstraret, absit ut mendaciter cum fecisse credamus. De hac quippe re satis est ejus nota sententia, qua fuerat constitutum, nec judaeos, qui tunc in Christum credebant, prohibendos esse à paternis traditionibus, nec ad eas gentiles, cum christiani fierent, esse cogendos: ut illa sacramenta quae divinitus praecepta esse constaret, non tamquam sacrilegia fugerentur; nec tamen putarentur sic necessaria jam novo Testamento revelato, tamquam sine iis quicumque converterentur ad Deum, salvi esse non possent. Erant enim qui hoc putabant atque

Simulatio
Petri &
Barnabae
merito re-
prehensa à
Paulo.

Gal. 2. 14.

Non mendaciter observata à Paulo Legis quaedam caeremonia.

^a Am. Er. & plures MSS. velut mendam.

praedicabant, quamvis jam recepto Christi Evangelio; & eis simulate consenserant Petrus & Barnabas, ideoque cogebant gentes judaizare. Id erat enim cogere, sic ea necessaria praedicare, tamquam & recepto Evangelio nulla sine illis salus esset in Christo. Hoc error quorundam putabat, hoc timor Petri simulabat, hoc libertas Pauli redarguebat. Quod ergo ait: *Omnibus omnia factus sum, ut omnes lucrifacerem*; compatiendo id fecit, non mentiendo. Fit enim quisque tamquam ille cui vult subvenire, quando tantam misericordiam subvenit, quantam sibi subveniri vellet, si esset ipse in eadem miseria constitutus. Itaque fit tamquam ille, non quia fallit illum, sed quia se cogitat sicut illum. Unde illud est ejus Apostoli, quod jam supra commemoravi: *Fratres, & si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite hujusmodi in spiritu mansuetudinis, intendens te ipsum, ne & tu tenteris.* Nam si propterea quia dixit: *Factus sum judaeis tamquam judaeus, & iis qui sub Lege erant tamquam sub Lege*; ideo putandus est mendaciter suscepisse Legis veteris sacramenta: debuit & gentium idololatricam eodem modo mentiendo suscipere, quia dixit etiam iis qui sine Lege erant, tamquam sine Lege se factum, ut eos lucrifaceret: quod utique non fecit. Non enim alicubi sacrificavit idolis, aut adoravit illa figmenta; ac non potius liberè tamquam martyr Christi detestanda & vitanda monstravit. De nullis igitur apostolicis actibus, sive sermonibus isti proferunt imitanda exempla mentiendi. De prophetice ergo factis, seu dictis ideo sibi videntur habere quod proferant, quia figuras praenun-

I. Cor. 9. 22.

Paulus non mentiendo, sed compatiendo omnibus omnia factus.

Gal. 6. 1.

I. Cor. 9. 20. & 21.

tia-

tiativas putant esse mendacia, eo quòd mendaciis sint aliquando similia. Sed cum referuntur ad eas res, propter quas significandas ita facta vel dicta sunt, reperiuntur significaciones esse veraces, ac per hoc nullo modo esse mendacia. Mendacium est quippe falsa significatio cum voluntate fallendi. Non est autem falsa significatio, ubi etsi aliud ex alio significatur, verum est tamen quod significatur, si rectè intelligatur.

Mendacium quid sit.

CAP. XIII.
Discutiuntur loca Evangelii quæ videntur patrocinari mendacio.
Luc. 8. 45.
Joan. 11. 34.

Christus figuratè nescire se finxit quòd sciebat.

Ps. 17. 45.

unde præmissa fuerat prophetia: *Populus quem non cognovi, servivit mihi*; & Lazarus remotus à viventibus, tamquam ibi jacebat per significativam similitudinem, ubi ille cuius vox est: *Projectus sum à facie oculorum tuorum*. Et ideo tamquam nesciretur à Christo, & illa quæ fuerit, & iste ubi positus fuerit, verbis interrogantis est figuratum, & omne vitatum veraci significacione mendacium.

Item prophetice &

28. Hinc est etiam illud quod commemorasti eos dicere, Dominum Jesum, postquam

quàm resurrexit, ambulasse in itinere cum duobus discipulis, & propinquantibus eis castello quòd ibant, illum longius se ire finxisse: ubi Evangelista dicens: *Ipse autem se finxit longius ire*; etiam ipsum verbum posuit, quo mendaces nimium delectantur, ut impunè mentiantur: quasi mendacium sit omne quod fingitur, cum veraciter aliud ex alio significandi causâ tam multa fingantur. Si ergo nihil aliud significasset Jesus in eo quòd longius ire se finxit, meritò judicaretur esse mendacium: porrò autem si bene intelligatur, & ad id quod voluit significare referatur, invenitur esse mysterium. Alioquin erunt cuncta mendacia, quæ propter quamdam rerum significandarum similitudinem, cum gesta non sint, tamquam gesta narrantur. Unde est illa de duobus unius hominis filiis, majore qui mansit apud patrem suum, & minore qui longè peregrinatus est, tam prolixa narratio. In quo genere fingendi humana etiam facta, vel dicta irrationalibus animantibus, & rebus sensu carentibus homines addiderunt, ut ejusmodi fictis narrationibus, sed veracibus significacionibus, quòd vellent commendatiùs intimarent. Nec apud auctores tantum sæcularium litterarum, ut apud Horatium, mus loquitur muri, & mustela vulpeculæ; ut per narrationem fictam ad id quòd agitur, vera significatio referatur; unde & Æsopi tales fabulas ad eum finem relatas, nullus tam inruditus fuit, qui putaret appellanda mendacia: sed in litteris quoque sacris, sicut in libro Judicum, ligna sibi regem requirunt, & loquuntur ad oleam, & ad ficum, & ad vitem, & ad rubum. Quòd utique totum fingitur, ut ad rem quæ intenditur, ficta quidem narra-

figuratè se finxit longius ire.

Luc. 24. 28.

Luca 15. 11.

VIX. AD
siq. me
siq. me
in. et
id. sup
siq. me
siq. me
siq. me
siq. me

Horat. lib.
Serm. 2.
Sat. 6. &
Epist. lib.
Epist. 7.

Judic. 9. 8.

ra-

ratione, non mendaci tamen, sed veraci significatione veniatur. Hæc dixi propter id quod scriptum est de Jesu: *Et ipse se finxit longius ire*; ne quisquam ex hoc verbo, sicut priscillianistæ, licitum volens habere mendacium, insuper etiam Christum contendat fuisse mentitum. Quisquis autem vult intelligere, illud fingendo, quid præfiguravit, attendat quid agendo profecerit. Longius namque postea profectus super omnes cælos, non tamen deseruit discipulos suos. Propter hoc significandum futurum divinitus factum, ad præsens illud est humanitus fictum. Et ideo significatio verax in illa est fictione præmissa, quia in hac profectioe illius est significationis veritas subsecuta. Ille igitur contendat Christum mentitum esse fingendo, qui negat eum quod significavit implevisse faciendo.

CAP. XIV.
Exempla
Scripturæ
veteris, si
quæ ibi
narrantur
hominum
mendacia,
non esse
imitanda.

Ps. 26. 12.

29. QUIA ergo non inveniunt mendaces hæretici in Testamenti novi litteris imitanda exempla mendacii, copiosissimos se esse existimant in hac disputatione, qua opinantur esse mentiendum, cum de veteribus prophetis libris, quia non ibi apparet nisi intelligentibus paucis quod referantur significativa dicta, vel facta veracia, multa sibi videntur invenire, ac proferre mendacia. Sed habere cupientes, quibus se tueantur, velut imitanda exempla fallendi, se ipsos fallunt, & mentitur eorum iniquitas sibi. Illæ autem personæ, quas credendum ibi non est prophetare voluisse, si quid faciendo, vel dicendo fixerunt voluntate fallendi; quamvis ex ipsis quoque factis earum, sive dictis aliquid propheticum possit exculpi, per illius omnipotentiam præseminatum atque dispositum, qui bene uti novit etiam malis hominum; tamen quantum ad ip-

ipsas adinet, sine dubitatione mentitæ sunt. Sed non ideo debent imitanda existimari, quia in eis reperiuntur libris, qui sancti & divini meritò nominantur. Habent enim conscripta & mala hominum, & bona, illa vitanda, ista sectanda: & quædam ita posita, ut de illis etiam prolata sit sententia, quædam verò tacito ibi iudicio nobis iudicanda permissa; quoniam non solum nos nutriri manifestis, verum & exerceri oportebat obscuris.

30. Cur autem isti imitandam sibi Thamar existimant mentientem, & imitandum Judam non existimant fornicantem? Ibi enim utrumque legerunt, & nihil horum Scriptura illa sive culpavit, sive laudavit; sed tantummodo utrumque narravit, & iudicandum nobis utrumque dimisit: sed mirum si aliquid horum imitandum impunè permisit. Quod enim Thamar non meretricandi libidine, sed concipiendi voluntate mentita sit, novimus. Verum & fornicatio (etiãsi Judæ talis non fuit) potest esse cujuscumque, qua faciat ut homo liberetur, sicut illius mendacium fuit, ut homo conciperetur: numquid propterea etiam fornicandum est, si propter illud putatur fuisse mentiendum? Non de solo itaque mendacio, sed de omnibus operibus hominum, in quibus existunt velut compensativa peccata, considerandum est quam sententiam proferre debeamus, ne aperiãmus aditum non tantum parvis quibusque peccatis, verum etiam sceleribus cunctis, nullumque remaneat facinus, flagitium, sacrilegium, in quo causa non possit existere, qua rectè videatur esse faciendum, universamque vitæ probitatem opinio ista subvertat.

31. NIHIL autem iudicandus est dicere,
Tom. II. EE qui

Ut non
imitanda
Judæ for-
nicatio, ita
nec men-
dacium
Thamar.
Gen. 38.
14.

CAP. XV.